

دانشگاه پیام نور

مرکز تهران غرب

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

جامعه‌شناسی

بررسی رابطه نظام ارزشی با تمایل به مهاجرت به خارج از

کشور

مریم حسینی حاصللو

استاد راهنما : جناب آقای دکتر امیر ملکی

استاد مشاور : جناب آقای دکتر محمد جواد زاهدی

آبان 1392

چکیده:

مهاجرت، به‌ویژه مهاجرت تحصیلکردگان یکی از مسائلی است که اهمیت آن در کشورهای کم رشد بیشتر است، زیرا برای رشد و توسعه نیازمند نیروی انسانی متخصص هستند. در همین راستا بررسی عوامل مرتبط با تمایل به مهاجرت ضروری به نظر می‌رسد. هدف اصلی این تحقیق، بررسی رابطه‌ی نظام ارزشی افراد و تمایل به مهاجرت می‌باشد. روش تحقیق به صورت پیمایش است که با استفاده از تکنیک پرسشنامه به اجرا درآمده است. حجم نمونه شامل 351 نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، در رشته‌های هنر، فنی و مهندسی، علوم پایه، علوم اجتماعی و مدیریت می‌باشد. پس از بررسی نظرات حوزه نظام ارزشی (آپورت، روکیج و شوارتز)، برای سنجش ساختار نظام ارزشی از نظریات و تست "ارزش‌ها شوارتز" (SVS)، استفاده شده است. از بین نظریات مطرح در زمینه مهاجرت (راونشتاین، لی، منگالام و شوارزولر و گیدنز)، نظریه "لی" مورد استفاده قرار گرفت، و با استفاده از نظریات لی عوامل دافعه‌ی مبدأ و جاذبه‌ی مقصد نیز در کنار نظام ارزشی مورد بررسی قرار گرفت. فرضیات اصلی پژوهش عبارتند از: (1) به نظر می‌رسد، بین ارزش محافظه کاری و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. (2) به نظر می‌رسد، بین ارزش توجه به ماورای خود و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. (3) به نظر می‌رسد بین ارزش آمادگی برای تغییر و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. (4) به نظر می‌رسد بین ارزش توجه به خود و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. (5) به نظر می‌رسد بین عوامل دافعه‌ی مبدأ و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. (6) به نظر می‌رسد بین عوامل جاذبه‌ی مقصد و تمایل به مهاجرت رابطه وجود دارد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین ارزش محافظه کاری با تمایل به مهاجرت رابطه‌ی معکوس وجود دارد، بین ارزش آمادگی برای تغییر و تمایل به مهاجرت رابطه‌ی مستقیم وجود دارد. اما بین ارزش‌های توجه به خود و توجه به ماورای خود با تمایل به مهاجرت رابطه معناداری وجود ندارد. عوامل دافعه‌ی مبدأ برای تبیین تغییرات تمایل به مهاجرت مدل خوبی بوده و از بین این عوامل، فشار آداب و رسوم سنتی بر تحصیلکردگان، کنترل اندیشمندان، بی‌ثباتی نظام اقتصادی و منزلت پایین اندیشمندان در جامعه با تمایل به مهاجرت دارای رابطه مستقیم می‌باشند. عوامل جاذبه‌ی مقصد نیز

مدل خوبی برای تبیین تغییرات تمایل به مهاجرت می‌باشد که از بین این عوامل، آزادی فردی و تجهیزات و امکانات رفاهی و دانشگاهی در کشورهای پیشرفته با تمایل به مهاجرت دارای رابطه مستقیم می‌باشند و درآمد مناسب در کشورهای پیشرفته به عنوان عامل جاذبه‌ی مقصد تأثیر معناداری بر تمایل به مهاجرت ندارد.

واژگان کلیدی: نظام ارزشی، تمایل به مهاجرت، عوامل دافعه‌ی مبدأ، عوامل جاذبه‌ی مقصد،

شوارتز، لی، دانشجویان دانشگاه تهران.

فصل اول: کلیات تحقیق

2	1-1 طرح مسئله .....
5	2-1 اهمیت و ضرورت موضوع .....
8	3-1 اهداف تحقیق .....

فصل دوم: مرور سوابق نظری و تجربی موضوع

	1-2 مروری بر تحقیقات انجام شده
10	1-1-2 تحقیقات حوزه مهاجرت .....
17	2-1-2 تحقیقات حوزه نظام ارزشی .....
	2-2 مبانی نظری تحقیق
18	1-2-2 نظریات مربوط به نگرش .....
	2-2-2 نظریات مربوط به مهاجرت
22	- راونشتاین .....
25	- اورت لی .....
28	- منگالام و شوارزولر .....
31	- نظریه ساختاری گیدنز .....

3-2-2 نظریات مربوط به نظام ارزشی

- 33 ..... - گوردون آلپورت
- 36 ..... - میلتنون روکیچ
- 39 ..... - اس اچ شوارتز
- 52 ..... 3-2 مدل تحلیلی و تدوین فرضیات
- 55 ..... 1-3-2 مدل مفهومی شوارتز (نظام ارزشی)
- 2-3-2 مدل مفهومی لی (عوامل جاذبه مقصد،
- 56 ..... دافعه مبدأ و عوامل واسطه)
- 57 ..... 3-3-2 مدل تحلیلی
- 58 ..... 4-3-2 فرضیات تحقیق

فصل سوم: روش شناسی

- 61 ..... 1-3 روش تحقیق
- 61 ..... 2-3 نحوه گردآوری داده‌ها
- 61 ..... 3-3 جامعه آماری
- 62 ..... 4-3 حجم نمونه
- 62 ..... 5-3 روش نمونه‌گیری

63 ..... 6-3 اعتبار و روایی تحقیق

7-3 تعریف مفاهیم و سنجش متغیرها

64 ..... 1-7-3 متغیر وابسته: مهاجرت

2-7-3 متغیرهای مستقل

66 ..... 1-2-7-3 نظام ارزشی

2-2-7-3 عوامل دافعه مبدأ و

68 ..... جاذبه‌ی مقصد و عوامل واسطه

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

71 ..... مقدمه

1-4 سیمای نمونه آماری

-ویژگی‌های فردی

71 ..... 1-1-4 جنسیت

72 ..... 2-1-4 سن

73 ..... 3-1-4 رشته تحصیلی

73 ..... 4-1-4 محل سکونت

- 73 ..... 5-1-4 سطح تحصیلات پدر.....
- 74 ..... 6-1-4 سطح تحصیلات مادر.....
- 75 ..... 7-1-4 درآمد ماهیانه خانواده.....
- 75 ..... 8-1-4 سابقه سفر به خارج از کشور.....
- 77 ..... 9-1-4 حضور و کمک اقوام و آشنایان ساکن در خارج از کشور

-مؤلفه‌های ارزشی: تقسیم بندی چهارگانه ارزش‌های افراد بر اساس مقیاس شوارتز

- 78 ..... 10-1-4 محافظه کاری.....
- 79 ..... 11-1-4 توجه به ماورای خود.....
- 81 ..... 12-1-4 آمادگی برای تغییر.....
- 83 ..... 12-1-4 توجه به خود.....

-جاذبه مبدأ، دافعه مقصد و عوامل واسطه

- 85 ..... 14-1-4 آداب و رسوم سنتی.....
- 86 ..... 15-1-4 کنترل اندیشمندان.....
- 86 ..... 16-1-4 بی ثباتی نظام اقتصادی.....
- 87 ..... 17-1-4 مقام و منزلت اندیشمندان.....
- 88 ..... 18-1-4 امکانات رفاهی و تجهیزات دانشگاهی.....

88	19-1-4 درآمد مناسب در کشورهای پیشرفته.....
89	20-1-4 آزادی فردی در کشورهای پیشرفته.....
90	21-1-4 هویت ملی.....
90	22-1-4 نگرش خانواده به مهاجرت.....
91	23-1-4 میزان رضایت افراد.....
91	24-1-4 تمایل به مهاجرت.....
2-4 آزمون فرضیه‌ها	
92	1-2-4 محافظه کاری و تمایل به مهاجرت.....
94	2-2-4 توجه به ماورای خود و تمایل به مهاجرت.....
95	3-2-4 آمادگی برای تغییر و تمایل به مهاجرت.....
97	4-2-4 توجه به خود و تمایل به مهاجرت.....
98	5-2-4 آداب و رسوم سنتی و تمایل به مهاجرت.....
99	6-2-4 کنترل اندیشمندان و تمایل به مهاجرت.....
100	7-2-4 بی ثباتی نظام اقتصادی و تمایل به مهاجرت.....
101	8-2-4 منزلت پایین اندیشمندان و تمایل به مهاجرت.....
102	9-2-4 امکانات و تجهیزات دانشگاهی و تمایل به مهاجرت.....

103-2-4 درآمد مناسب در کشورهای پیشرفته و تمایل به مهاجرت.....103

104 11-2-4 آزادی فردی و تمایل به مهاجرت.....104

105 12-2-4 هویت ملی و تمایل به مهاجرت.....105

106 13-2-4 نگرش خانواده به مهاجرت و تمایل به مهاجرت.....106

106 14-2-4 میزان رضایت از زندگی و تمایل به مهاجرت.....106

107 15-2-4 جنسیت و تمایل به مهاجرت.....107

108 16-2-4 رشته تحصیلی و تمایل به مهاجرت.....108

109 17-2-4 سابقه سفر به خارج از کشور و تمایل به مهاجرت.....109

18-2-4 میزان کمک آشنایان ساکن در خارج از کشور

110 ..... و تمایل به مهاجرت.....110

- روابط چندگانه متغیرهای مستقل با تمایل به مهاجرت

19-2-4 بررسی رابطه متغیرهای دافعه‌ی مبدأ

111 ..... و تمایل به مهاجرت.....111

20-2-4 بررسی رابطه متغیرهای جاذبه‌ی مقصد

112 ..... و تمایل به مهاجرت.....112

۱۱۳ ..... فصل پنجم: نتیجه‌گیری.....

- منابع و مأخذ..... ۱۲۲
- پیوست: پرسشنامه..... ۱۲۷
- چکیده

فهرست جداول :

شماره صفحه

- تصویر شماره ۲-۱. جایگاه نگرش در تئوری فیش باین- آیزن..... ۲۱
- تصویر شماره ۲-۲. رابطه مدل تحلیلی نگرش..... ۲۲
- جدول شماره ۲-۳. مقیاس ارزش‌های غایی و ابزاری نظریه روکیچ..... ۳۸
- تصویر شماره ۲-۴. ساختار ارزشی بررسی شده در نمونه آلمان..... ۴۲
- تصویر شماره ۲-۵. ساختار ارزشی بررسی شده در نمونه اسرائیل..... ۴۲
- جدول شماره ۲-۶. نوع‌های ارزشی شوارتز..... ۴۴
- تصویر شماره ۲-۷. نوع‌های فرانظمی و ابعاد چندگانه ارزش‌ها..... ۵۰
- تصویر شماره ۲-۸. ساخت روابط اولیه ده نوع ارزشی و ۵۶ ارزش‌های واحد..... ۵۱
- جدول شماره ۴-۱. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت..... ۷۱
- جدول شماره ۴-۲. آماره‌های توصیفی سن پاسخگویان..... ۷۲
- جدول شماره ۴-۳. توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک رده‌های سنی..... ۷۲
- جدول شماره ۴-۴. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب رشته تحصیلی..... ۷۳
- جدول شماره ۴-۵. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب محل سکونت..... ۷۳
- جدول شماره ۴-۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سطح تحصیلات پدر..... ۷۴
- جدول شماره ۴-۷. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سطح تحصیلات مادر..... ۷۴
- جدول شماره ۴-۸. توزیع پاسخگویان برحسب درآمد خانوادگی..... ۷۵
- جدول شماره ۴-۹. توزیع پاسخگویان برحسب سابقه سفر به خارج از کشور..... ۷۶

- جدول شماره ۴-۱۰. توزیع پاسخگویان برحسب تعداد دفعات سفر به خارج از کشور..... ۷۶
- جدول شماره ۴-۱۱. توزیع پاسخگویان برحسب کشورها..... ۷۶
- جدول شماره ۴-۱۲. توزیع پاسخگویان برحسب حضور آشنایان در خارج از کشور..... ۷۷
- جدول شماره ۴-۱۳. توزیع پاسخگویان برحسب کمک آشنایان..... ۷۷
- جدول شماره ۴-۱۴. آماره‌های توصیفی ارزش محافظه کاری..... ۷۸
- جدول شماره ۴-۱۵. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص ارزشی محافظه کاری..... ۷۹
- جدول شماره ۴-۱۶. آماره‌های توصیفی ارزش توجه به ماورای خود..... ۷۹
- جدول شماره ۴-۱۷. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات
شاخص ارزش توجه به ماورای خود..... ۸۱
- جدول شماره ۴-۱۸. آماره‌های توصیفی ارزش آمادگی برای تغییر..... ۸۱
- جدول شماره ۴-۱۹. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات
شاخص ارزشی آمادگی برای تغییر..... ۸۲
- جدول شماره ۴-۲۰. آماره‌های توصیفی ارزش توجه به خود..... ۸۳
- جدول شماره ۴-۲۱. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص ارزشی توجه به خود..... ۸۴
- جدول شماره ۴-۲۲. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص آداب و رسوم سنتی..... ۸۵
- جدول شماره ۴-۲۳. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص کنترل اندیشمندان..... ۸۶
- جدول شماره ۴-۲۴. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص بی‌ثباتی نظام اقتصادی..... ۸۷
- جدول شماره ۴-۲۵. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص مقام و منزلت دانشمندان... ۸۷

جدول شماره ۴-۲۶. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص

امکانات رفاهی و تجهیزات دانشگاهی مناسب در کشورهای پیشرفته..... ۸۸

جدول شماره ۴-۲۷. توزیع پاسخگویان برحسب

نمرات شاخص درآمد مناسب در کشورهای پیشرفته..... ۸۹

جدول شماره ۴-۲۸. توزیع پاسخگویان برحسب

شاخص آزادی فردی در کشورهای پیشرفته..... ۸۹

جدول شماره ۴-۲۹. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص هویت ملی..... ۹۰

جدول شماره ۴-۳۰. توزیع پاسخگویان برحسب نگرش خانواده به مهاجرت..... ۹۰

جدول شماره ۴-۳۱. توزیع پاسخگویان برحسب میزان رضایتمندی افراد..... ۹۱

جدول شماره ۴-۳۲. توزیع پاسخگویان برحسب نمرات شاخص تمایل به مهاجرت..... ۹۱

جدول شماره ۴-۳۳. ضریب رگرسیونی محافظه کاری و تمایل به مهاجرت..... ۹۲

جدول شماره ۴-۳۴. ماتریس همبستگی سنت گرای،

همنوایی، امنیت گرای و تمایل به مهاجرت..... ۹۳

جدول شماره ۴-۳۵. ضریب رگرسیونی توجه به ماورای خود و تمایل به مهاجرت..... ۹۴

جدول شماره ۴-۳۶. ماتریس همبستگی خیرخواهی،

جهان گرایی و تمایل به مهاجرت..... ۹۴

جدول شماره ۴-۳۷. ضریب رگرسیونی محافظه کاری و تمایل به مهاجرت..... ۹۵

جدول شماره ۴-۳۸. ماتریس همبستگی

- ۹۶ ..... استقلال، برانگیختگی، لذت‌گرایی و تمایل به مهاجرت.....
- جدول شماره ۴-۳۹. ضریب رگرسیونی توجه به خود و تمایل به مهاجرت..... ۹۷
- جدول شماره ۴-۴۰. ماتریس همبستگی موفقیت، قدرت‌گرایی و تمایل به مهاجرت..... ۹۷
- جدول شماره ۴-۴۱. ضریب رگرسیونی آداب و رسوم سنتی و تمایل به مهاجرت..... ۹۸
- جدول شماره ۴-۴۲. ضریب رگرسیونی کنترل اندیشمندان و تمایل به مهاجرت..... ۹۹
- جدول شماره ۴-۴۳. ضریب رگرسیونی بی‌ثباتی نظام اقتصادی و تمایل به مهاجرت..... ۱۰۰
- جدول شماره ۴-۴۴. ضریب رگرسیونی منزلت پایین اندیشمندان و تمایل به مهاجرت..... ۱۰۱
- جدول شماره ۴-۴۵. ضریب رگرسیونی امکانات رفاهی و
- ۱۰۲ ..... تجهیزات دانشگاهی و تمایل به مهاجرت.....
- جدول شماره ۴-۴۶. ضریب رگرسیونی درآمد
- ۱۰۳ ..... مناسب در کشورهای پیشرفته و تمایل به مهاجرت.....
- جدول شماره ۴-۴۷. ضریب رگرسیونی
- ۱۰۴ ..... آزادی فردی و تمایل به مهاجرت.....
- جدول شماره ۴-۴۸. ضریب رگرسیونی هویت ملی و تمایل به مهاجرت..... ۱۰۵
- جدول شماره ۴-۴۹. ضریب همبستگی t کندال
- ۱۰۶ ..... نگرش خانواده به مهاجرت و تمایل به مهاجرت.....

جدول شماره ۴-۵۰. ضریب همبستگی t کندال

رضایت از زندگی، کار و شغل و تمایل به مهاجرت..... ۱۰۷

جدول شماره ۴-۵۱. آزمون تفاوت میانگین تمایل به مهاجرت برحسب جنسیت..... ۱۰۷

جدول شماره ۴-۵۲. آزمون تحلیل واریانس تمایل به مهاجرت

برحسب رشته تحصیلی..... ۱۰۸

جدول شماره ۴-۵۳. آزمون تفاوت میانگین

تمایل به مهاجرت برحسب سابقه سفر به خارج..... ۱۰۹

جدول شماره ۴-۵۴. آزمون تفاوت میانگین تمایل به مهاجرت

برحسب کمک آشنایان ساکن در خارج از کشور..... ۱۱۰

جدول شماره ۴-۵۴. روابط چندگانه متغیرهای دافعه‌ی مبدأ و تمایل به مهاجرت..... ۱۱۲

جدول شماره ۴-۵۵. روابط چندگانه متغیرهای جاذبه‌ی مقصد و تمایل به مهاجرت..... ۱۱۳

شماره صفحه

فهرست نمودارها:

نمودار شماره ۴-۱. توزیع فراوانی

برحسب شاخص نمرات محافظه کاری..... ۷۸

نمودار شماره ۴-۲. توزیع فراوانی برحسب شاخص ارزشی توجه به ماورای خود..... ۸۰

نمودار شماره ۴-۳. توزیع فراوانی برحسب شاخص ارزشی آمادگی برای تغییر..... ۸۲

نمودار شماره ۴-۴. توزیع فراوانی برحسب شاخص ارزشی توجه به خود..... ۸۳

فصل اول:
کلیات تحقیق

1-1 طرح مسئله:

مهاجرت¹ پدیده جدیدی نیست. انسان همیشه در حرکت بوده و برای به دست آوردن غذا، از یک نقطه به نقطه‌ی دیگر رفته است. پس از ساکن شدن آدمیان نیز این حرکت ادامه یافته اما علل و محرک‌های آن تغییر کرده است (وحیدی، 1364: 9).

منظور از مهاجرت بین‌المللی عبور از مرزهای سراسری یک کشور است که به عنوان مهاجرت به داخل کشور و یا مهاجرت از کشور مشخص می‌شود (زنجان‌ی: 70 به نقل از شریفی، 1376: 11). آستانه مهاجرتی نقطه‌ای است که فرد احتمالاً در آن نقطه از نظر روحی، روانی و دیگر ویژگی‌های فردی از موطن خویش حداقل از نظر پیوندهای فکری گسسته شده است و از آن به بعد در تلاش برای بوم‌گزینی جدید است.

از دهه‌ی 1960 میلادی تاکنون بحث‌های کلی و همچنین علمی درباره‌ی مهاجرت متفکرین در مجامع ملی و بین‌المللی رواج یافته و تحلیل‌ها و تفسیرهایی از این موضوع منتشر شده است (ارشاد، 1380: 43). مهاجرت، به‌ویژه مهاجرت تحصیل‌کردگان، یک جریان عمومی است که در سال‌های اخیر شدت یافته است. در اروپا هم کشورهای هستند که کارشناسان کشورهای دیگر اروپایی را جذب می‌کنند، اما اهمیت مهاجرت متخصصان کشورهای کم‌رشد به مراتب بیشتر و نتایج آن وخیم‌تر است، زیرا کشورهای اروپایی کارشناسان زیادی دارند و میزان مهاجرت از این کشورها نسبت به کل کارشناسان زیاد نیست، درحالی‌که در کشورهای کم‌رشد تنها در دو یا سه شهر بزرگ کارشناسان به حد اشباع وجود دارند. از سال 1950 بازار کار متخصصان رشته‌های مختلف در کشورهای کم‌رشد دچار رکود شده است. براساس آمار اعلام شده، مهاجرت متخصصان از کشورهای جهان سوم از سال 1966 به نسبت قابل توجهی افزایش یافته است. (نراقی، 1356)

---

¹ migration

تعداد بسیار زیادی از هموطنان ما اعم از تحصیل کرده و نکرده در جهان پراکنده‌اند، با توجه به اینکه بسیاری از تحصیل کرده‌ها از کشور خارج شده‌اند اهمیت موضوع به خوبی دریافت می‌گردد که چه هزینه‌ی هنگفتی و زیان جبران‌ناپذیری به ساختار اجتماعی کشور در سطح کلان وارد می‌شود. به ویژه اینکه موضوع برنگشتن متخصصان به کشور خویش مطرح می‌شود، به گونه‌ای که احسان نراقی (1356) آن را یکی از موانع رشد اقتصادی کشورهای در حال رشد می‌داند. در ایران بعد از کودتای 1332 (1953 میلادی) و تحکیم روابط ایران و آمریکا، برنامه‌های اقتصادی و سیاست‌های اصلاحی جدیدی مطرح گردیدند. اعزام محصل به کشورهای خارجی و آمریکا به‌طور جدی و منظم آغاز شد، در سال 1342 (1963 میلادی) جریان ارتباط آموزشی با آمریکا شدت یافت. شکست نهضت ملی ایران و سپس شکست فعالیت‌های آزادی‌خواهانه و ضد استبدادی در دوره‌ی اصلاحات ارضی، شرایط سیاسی برای فرار بخشی از کارشناسان و تحصیل کرده‌ها فراهم آورد و بخشی نیز تا اوایل دهه‌ی 70 میلادی کشور را به دلیل احساس ناامنی ترک کردند. حدود 15 ماه قبل از انقلاب اسلامی جریان تازه‌ای از خروج از کشور آغاز شد. برخی کارشناسان دولتی به دلیل وابستگی شدید به نظام قبلی کشور را ترک کردند. بعد از انقلاب کارشناسان و متخصصان که به دلایل مختلف خود را همسو و سازگار با شرایط جدید نمی‌دیدند مهاجرت کردند. در آغاز انقلاب درآمدهای کارشناسی تنزل یافته و امتیازهای طبقاتی در معرض تهدید جدی قرار گرفت و به‌کارگیری سرمایه‌های انسانی و علمی دستخوش تعصبات گردیده و اینان نیز موجی از مهاجرت را به‌وجود آورد. با شروع جنگ، ترس و عدم امنیت نیز به دلایل مهاجرت متخصصان افزوده گشت. بدیهی است به هنگام دگرگونی‌های ساختاری جوامع که جو سیاسی به ناگهان تغییر می‌یابد و نظام ارزشی مسلط دگرگون می‌شود، مهاجرت وسیع و با شتاب فراوان آغاز می‌شود (شریفی، 1376: 15-27). در ایران نیز به سبب تغییر نظام سیاسی و بی‌ثباتی‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ناشی از جنگ شاهد موجی از مهاجرت بودیم، اما نکته‌ی قابل تأمل این است که روند مهاجرت پس از جنگ با وجود سامان سیاسی ادامه پیدا کرده است. بنابراین مهاجرت به صورت یک مسئله در ایران مطرح شد و تحقیقات بسیاری برای یافتن عوامل مؤثر و کنترل آن صورت گرفت.

رجبی (1379) عوامل گرایش به مهاجرت را در بین دانشجویان دانشگاه فنی، در پایان‌نامه خود مورد بررسی قرار داد. پایان‌نامه‌ها و مقالات بسیاری به این موضوع توجه کردند، مانند شعبانلو (1380)، ابراهیمی (1381)، جواهری و سراج‌زاده (1383)، صالحی عمران (1384)، چلبی و عباسی (1384)، نیکوکار (1388) که موضوع مورد بررسی تمامی آن‌ها عوامل مؤثر بر مهاجرت می‌باشد.

برخی از محققین معتقدند با حرکت ساختارها به سمت نوسازی و مدرنیته ارزش‌های افراد جامعه نیز تغییر می‌کند و افرادی که گرایش به ارزش‌های جامعه مدرنیته دارند، گرایش بیشتری به مهاجرت دارند. ذکایی (1385) بهره‌مندی از ویژگی‌های مدرنیته در هویت افراد را توضیح دهنده‌ی انگیزه‌های مهاجرتی نخبه‌های جوان می‌داند. موحد و نیازی (1387) در تحقیق خود رابطه‌ی معناداری را بین دینداری و گرایش دانشجویان دختر به مهاجرت به خارج را بیان می‌کنند، بر اساس نتایج این تحقیق دینداری با گرایش به مهاجرت رابطه‌ی معکوس دارد.

امروزه ارزش‌ها در رأس مباحث گفتمان عمومی است. از دیرباز نظریه‌پردازان، ارزش‌ها را اساس فهم رفتارهای اجتماعی دانسته‌اند. این بدان دلیل است که آن‌ها ارزش‌ها را به عنوان محرک‌های انتزاعی و عمیقاً ریشه‌داری در نظر می‌گیرند که راهنما، توجیه‌گر و تبیین‌کننده‌ی نگرش‌ها، هنجارها و باورها هستند.

افراد دارای اولویت‌های ارزشی متفاوتند و ارزش‌های رایج و مورد تأیید هر جامعه نیز متفاوتند. بنابراین ارزش‌ها، هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی قابلیت تبیین و پیش‌بینی دارند. علاوه بر این، ارزش‌ها می‌توانند منعکس‌کننده‌ی تغییرات اجتماعی عمده در جوامع و بین ملت‌ها باشند. ارزش‌ها می‌توانند بر مسیر و سرعت تغییرات اجتماعی تأثیرگذار باشند. پژوهشگران پیمایش‌های اجتماعی، همانند دیگر دانشمندان اجتماعی ارزش‌ها را به عنوان محرک‌های انتزاعی و پایه‌ای در نظر می‌گیرند. (شوارتز، 1995: 170). در مورد رابطه‌ی بین نگرش و ارزش نیز می‌توان گفت، ارزش‌ها به عنوان معیاری برای

قضایات یا استانداردهای انتزاعی عمل می‌کنند که شخص از آن‌ها برای تصمیم‌گیری بهره می‌برد و از آن طریق نگرش‌ها را در خود ایجاد می‌کند (کریمی، 1388: 16 و 17).

مسئله‌ی اصلی این تحقیق بررسی میزان گرایش به مهاجرت و رابطه‌ی آن با نظام ارزشی است، که می‌تواند دریچه‌ی تازه‌ای به مسئله‌ی مهاجرت باشد.

1-2 اهمیت و ضرورت موضوع:

امروزه بررسی مهاجرت حائز اهمیت است چرا که مهاجرت به عنوان پدیده‌ای اجتماعی - جمعیتی آثار زیانباری را برای جوامع مهاجر فرست در درازمدت به همراه خواهد داشت، به ویژه که جوامع مهاجر فرست مثل کشور ما بیشتر جوامع در حال توسعه می‌باشند که خود به این نیروها نیازمندند. وحیدی (1364) نتایج و اثرات مهاجرت را به سه دسته تقسیم می‌کند: 1- اثر مهاجرت بر مختصات جمعیتی. 2- اثر مهاجرت بر مختصات اقتصادی. 3- پیامدهای اجتماعی مهاجرت. مهاجرت مستقیماً بر رشد جمعیت تأثیر می‌گذارد. مهاجرت مشخصات سنی -جنسی ویژه دارد. در میان مهاجران جوانان که اغلب مذکر و در سنین باروری هستند و میزان مرگ و میر در بین آن‌ها پایین است، بسیار زیاد است، که نشان می‌دهد چگونه کشورهای مهاجر فرست افزایش طبیعی جمعیت خود را از این راه از دست داده‌اند. مهاجرت بین‌المللی به طور غیر مستقیم بر درآمد سرانه و بهره‌وری اقتصادی مؤثر است. هر افزایشی در عرضه‌ی نیروی کار در کشورهای مهاجر پذیر، نرخ حقیقی را کاهش و نرخ بازده سرمایه را افزایش می‌دهد و در نهایت موجب افزایش انگیزه تشکیل سرمایه است. اما در کشورهای مهاجر فرست عکس این پدیده پیش می‌آید.